

ایران‌شناسی در بریتانیا

ترجمه فاطمه ایجی^۱

مقطع اولیه رشته‌ها

در دو دانشگاه انگلیسی دورهام و لندن، فارسی به صورت تک رشته‌ای (یعنی زبان و ادبیات فارسی قدیم و معاصر به همراه مطالعاتی در مورد تاریخ و دین اسلام) ارائه می‌شود. در دیگر دانشگاه‌ها هم این رشته همراه رشته‌ای دیگر مثلاً زبان عربی، تدریس می‌شود. دیگر شاخه‌های ایران‌شناسی در این سطح، از امکانات کم‌تری برخوردارند. رشته مطالعات ایرانی هنوز هم در دانشگاه کمبریج به صورت نظری تدریس می‌شود، اما آینده آن در ابهام است. در میان دیگر مقاطع اولیه رشته‌ها که شامل مطالعات ایرانی معتبر از هر نوعش ممکن است باشند، جای دارد از کارشناسی رشته هنر و باستان‌شناسی در دانشگاه لندن، و کارشناسی رشته دین‌شناسی تطبیقی در دانشگاه منچستر نام برده شود.

مقطع اولیه رشته‌ها معمولاً سه تا چهار سال به طول می‌انجامد. عموماً امکان درس خواندن در یک مقطع به صورت نیمه‌وقت یا پاره‌وقت وجود ندارد، اما دانشجویان بعضی رشته‌های به‌خصوص می‌توانند به صورت غیر حضوری ثبت نام کنند. برای رشته‌هایی در زمینه خاورشناسی، داشتن اطلاعات قبلی از موضوع برای دانشجویان لازم نیست. در واقع اگر دانشجویی اطلاعات قبلی داشته باشد، مخصوصاً اگر این

۱. کارشناس مترجمی زبان انگلیسی.

معلومات را در دانشگاه دیگری به دست آورده و مدرک گرفته باشد، می‌تواند دورهٔ تحصیل را در این مقطع زودتر طی کند.

مدارک تحصیلی

معمولاً از متقاضیان دانشگاه‌های بریتانیا انتظار می‌رود که در پایان سیکل اول متوسطه حداقل دو موضوع را با نمرهٔ عالی (الف) گذرانده باشند. مدارک مشابه همچون Abitur یا کارشناسی هم معمولاً پذیرفته می‌شود.

تمام دانشگاه‌های بریتانیا می‌خواهند که درخواست‌ها از طریق یو. سی. سی. آی (انجمن مرکزی پذیرش دانشگاه‌ها) صورت گیرد. کتاب راهنمای فعلی یو. سی. سی. آی (شامل جزئیات طرح پذیرش و فهرست اسامی دانشگاه‌ها و رشته‌ها) و فرم درخواست را می‌توان از طریق این نشانی به دست آورد:

UCCA, PO Box 28, Cheltenham, Glos. GL 501 HY.

برای ارسال این فرم به خارج از بریتانیا دو پوند دریافت می‌شود. برای شخصی که می‌خواهد در دانشگاه‌های کمبریج و آکسفورد درس بخواند، لازم است که از دانشکده یا دانشگاه درخواست پذیرش کند. جزئیات کامل روش‌های اقدام در این خصوص در آگهی‌های مربوط ارائه می‌شود.

مطالعات بعد از کارشناسی

در این سطح از ایران‌شناسی، رشته‌های تخصصی زیادی وجود دارد که در دوره‌های یک تا دو ساله تدریس می‌شوند، و در پایان این دوره‌ها مدرک‌های کارشناسی ارشد در ادبیات و علوم انسانی و نیز فلسفه به دانشجویان اعطا می‌شود. به عنوان مثال، مدرک کارشناسی ارشد رشتهٔ ایران باستان و میانه در دانشگاه لندن و یا مدرک دیپلم (تحقیقاتی) را در رشتهٔ مطالعات مذهب زردشتی در منچستر می‌توان نام برد. رشته‌های مشابهی هم در بارهٔ ایران معاصر (تاریخ، جغرافیا، اقتصاد و غیره) در دانشگاه‌های دورهام، لندن و آکسفورد ارائه می‌شود. برای ورود به این رشته‌ها نیاز به مدرک در یک مقطع اولیه است و ممکن است در بعضی موارد نیاز به گذراندن مقطع اولیه، در یکی از موضوعات وابسته باشد. به علاوه ممکن است دانستن زبان فارسی هم لازم شود. درخواست‌های پذیرش برای تحصیلات تکمیلی باید مستقیماً تحت نظارت مؤسسات (دانشگاه، دانشکده و غیره) صورت گرفته باشد.

گذراندن دوره در بیش‌تر رشته‌های یاد شده یا رشته‌های مرتبط، مستلزم نوشتن یک رساله یا پایان‌نامه کوتاه بر اساس تحقیقات اولیه و به علاوه حضور در کلاس‌های درسی این رشته‌ها (سخنرانی‌ها و سمینارها) و قبول شدن در امتحان است. بعضی از دانشگاه‌ها به گونه‌ای غیر متعارف این مدارک (به‌خصوص مدرک کارشناسی ارشد) را به دانشجویانی که رساله یا تحقیقی ارائه دهند نیز اعطا می‌کنند. چنین مقطعی شبیه دکتری است، اما در آن سطح، تازگی و اصالت تحقیق چندان دیده نمی‌شود.

کمبریج (انگلستان)

دانشکده مطالعات شرقی، دانشگاه کمبریج

Sidgwick Avenue, Cambridge CB3 9DA. Tel. 0223-62253.

اطلاعات مربوط به رشته‌هایی در زمینه مطالعات شرقی را می‌توان از طریق نشانی بالا از دفتر دانشگاه به دست آورد. درخواست کتابچه راهنما و اطلاعات کلی درباره پذیرش باید به اداره پذیرش میان‌دانشکده‌ای کمبریج، به نشانی زیر فرستاده شود.

Kellet Lodge, Tennis Court Road, Cambridge CB2 1QJ. Tel. 0223-355796.

مقطع اولیه: کارشناسی مطالعات شرقی (سه تا چهار سال)

۱. ممکن است زبان و ادبیات فارسی و تاریخ با درس دومی چون عربی، هندی یا (درس‌های ارائه شده) مطالعات ایرانی تدریس شود.
۲. مطالعات ایرانی (یعنی انتخابی از اوستا، فارسی باستان، فارسی میانه همراه با پارسی، سغدی، ختنی و آسی) قبلاً یا به عنوان رشته مستقل یا به همراه مطالعات فارسی یا هندی قدیم ارائه می‌شد، اما زمان زیادی نیست که برای این رشته مرکزی دانشگاهی وجود دارد که البته آینده آن نیز در ابهام است.

مقاطع بالا از طریق تحقیق

درجه کارشناسی ارشد ممتاز (حداقل دو سال) و درجه دکتری (حداقل سه سال) نیز مقاطع تحقیقاتی‌ای هستند که مستلزم نوشتن رساله‌اند. در مورد رشته‌هایی چون زبان فارسی، ادبیات، تاریخ جدید استاد راهنما نظارت دارد.

تسهیلات

کتابخانه این دانشگاه یکی از کتابخانه‌های بریتانیایی است که بهترین مجموعه‌ها را در

اکثر موضوعات مطالعات ایرانی دارد. کتابخانه بنیاد هند و ایران باستان (که بنیادی مستقل است) شامل مجموعه استثنایی از کتاب‌های مربوط به زبان‌های ایرانی است. کتابخانه و مرکز رایانه تسهیلات مناسبی در زمینه پردازش متن، نمایه‌سازی و... را برای استفاده پژوهش‌گران فراهم آورده است.

انتشارات

انتشارات بخش شرقی دانشگاه کمبریج آثار زیادی درباره ایران منتشر کرده است برای

I. Gershevitch, *The Avestan Hymn to Mithra* (1959)

مثال

H. W. Bailey, *Khotanese Buddhist Texts* (rev. ed. 1981)

از جمله این کارهايند. هفت جلد کتاب تاریخ ایران کمبریج نیز در این بخش به چاپ رسیده است.

دورهام (انگلستان)

دانشگاه دورهام

University of Durham, Old Shire Hall, Durham DH1 3HP. Tel. 0385-64466.

اطلاعات کلی و کتابچه راهنما را می‌توان از دایره پذیرش به نشانی بالا به دست آورد. اطلاعات بیشتر درباره رشته‌های مطالعات شرقی را هم می‌توان از مدرسه مطالعات شرقی به نشانی زیر تهیه کرد:

Elvet Hill, Durham Dh1 3TJ. Tel. 0385-64971, extension 701.

مقطع اولیه

کارشناسی مطالعات فارسی نو (سه تا چهار سال) که شامل زبان و ادبیات فارسی و تاریخ به علاوه رشته تکمیلی از رشته‌های دیگر (انسان‌شناسی، اقتصاد، جغرافیا، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی) است.

کارشناسی رشته مطالعات خاورمیانه امروز (سه تا چهار سال) که شامل زبان و ادبیات فارسی به علاوه دو رشته تکمیلی (گزینش از میان انسان‌شناسی، اقتصاد، جغرافیا، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی) است.

کارشناسی رشته زبان‌های خاورمیانه (چهار سال) که شامل زبان و ادبیات فارسی و عربی یا ترکی و تاریخ خاورمیانه است.

مقاطع بالاتر از طریق گذراندن دروس
کارشناسی ارشد رشته تاریخ خاورمیانه (یک سال).
کارشناسی ارشد رشته جغرافیای انسانی خاورمیانه (یک سال). اطلاعات در زمینه این
رشته را می‌توان از مؤسسه جغرافیا به نشانی زیر به دست آورد.
Department of Geography, Science Laboratories, South Road, Durham DH1. 3LE. Tel.
0385-64971, extension 286.

مقاطع بالاتر از طریق تحقیق
مدرسه مطالعات شرقی، نظارت بر تحقیقات مقاطع کارشناسی ارشد (یک سال)،
کارشناسی ارشد ممتاز (حداقل دو سال) و دکتری (حداقل سه سال) در رشته زبان و
ادبیات فارسی و رشته تاریخ سیاسی و اجتماعی ایران، به‌خصوص در طی قرن‌های
نوزدهم و بیستم را پیشنهاد می‌کند.

تسهیلات
بخش شرقی کتابخانه دانشگاه منابع ایران‌شناسی نسبتاً خوبی دارد. مرکز مطالعات
خاورمیانه و اسلام (South End House, South Road, Durham DH1 3TG) کنفرانس،
سخنرانی و سمینارهایی را ترتیب می‌دهد تا موضوعات مطالعات خاورمیانه را با
بخش‌های مختلف دانشگاه هماهنگ کند. بخش اسناد این مرکز مجموعه با ارزشی از
اسناد معاصر دارد که باعث سهولت تحقیق می‌شود.

انتشارات
مرکز مطالعات خاورمیانه و اسلام از طرح‌های زیادی حمایت می‌کند که بعضی از آنها
مربوط به مسائل ایران است. مثلاً، W. Floor, *Industrialisation in Iran: 1900-41* (1984).
انتشارات بخش جغرافیا هم آثاری درباره ایران منتشر کرده‌است. مثلاً، A. Mojtahedi,
Rice growing in Northern Iran (1979).

ادینبرگ (اسکاتلند)
دانشگاه ادینبرگ

University of Edinburgh, Old College, South Bridge, Edinburgh EH89YL. Tel. 031-667 1011.

اطلاعات کلی و کتابچه راهنما را می‌توان از دایره پذیرش به نشانی بالا به دست آورد. اطلاعات بیش‌تر درباره رشته‌های زبان فارسی را می‌توان از مؤسسه مطالعات خاورمیانه و اسلام به نشانی زیر به دست آورد:

Department of Islamic and Middle Eastern Studies, 7-8 Buccleuch Place, Edinburgh, EH8 9LW. Tel. 031-667 1011, extension 6390.

مقطع اولیه

کارشناسی ارشد^۱ فارسی به همراه رشته دوم (چهار سال) شامل زبان و ادبیات فارسی، تاریخ اسلام، به علاوه رشته دوم انتخاب شده از میان تعداد زیادی از رشته‌ها در زمینه هنر و علوم اجتماعی است.

کارشناسی ارشد عربی و فارسی (چهار سال)

فارسی هم به عنوان رشته‌ای تکمیلی به‌خصوص برای دیگر مقاطع کارشناسی ارشد شامل کارشناسی ارشد عربی و ترکی تدریس می‌شود. در اینجا هنر اسلامی (شامل فارسی) و معماری را هم به عنوان درس‌های مقاطع دیگر ارائه می‌کنند.

مقاطع بالاتر از طریق تحقیق

بر مقاطع کارشناسی ارشد ممتاز (حداقل دو سال) و دکتری (حداقل سه سال) در حوزه زبان و ادبیات فارسی، هنر فارسی و تاریخ سده‌های میانه، استاد راهنما نظارت دارد.

تسهیلات

کتابخانه دانشگاه سومین مجموعه بزرگ در بریتانیا است. کتابخانه ملی اسکاتلند مکمل این است. این مرکز یکی از کتابخانه‌های دارای کپی رایت در بریتانیا است و استفاده از آن برای دانشجویان دروه کارشناسی نزدیک به اتمام و دانشجویان بالاتر از کارشناسی آزاد است. امکانات کتابخانه برای مطالعات ایرانی و همچنین در بعضی زمینه‌های دیگر (برای مثال ادبیات قرن نوزدهم) بسیار کامل است.

۱. در اسکاتلند کارشناسی ارشد اولین مقطع تحصیلی است که مطابق با کارشناسی در انگلستان است.

لندن (انگلستان)

مدرسه مطالعات شرقی و آفریقایی دانشگاه لندن

The School of Oriental and African Studies, University of London, Malet Street, London

WC1E 7HP, Tel. 01-637 2388.

کل اطلاعات باید برای مدیر اداره آموزش فرستاده شود.

مقطع اولیه

کارشناسی فارسی (سه سال) شامل زبان و ادبیات فارسی؛ عربی مقدماتی؛ به علاوه تنوع مطالعات جنبی فارسی و فرهنگ اسلامی.

کارشناسی فارسی و تاریخ (چهار سال)

همچنین درس فارسی به عنوان مکمل فرعی برای کارشناسی «عربی به همراه فارسی»، کارشناسی «ترکی به همراه فارسی»، و کارشناسی «اردو به همراه فارسی» (هر کدام چهار سال) ارائه می شود.

دیگر جنبه های مطالعات ایرانی به صورت درس های اختیاری در رشته های کارشناسی مطالعات خاور نزدیک باستان (فارسی باستان)، کارشناسی مطالعات دینی (کیش زردشتی، اوستایی، فارسی میانه)، کارشناسی سنسکریت (اوستایی) ارائه می شوند. مطالعات ایرانی همچنین بنا به اقتضا بخش زیادی از مقاطع کارشناسی رشته های مختلفی را تشکیل می دهند از جمله هنر و معماری، اقتصاد، جغرافیا، تاریخ، زبان شناسی، علوم سیاسی و انسان شناسی اجتماعی.

مقاطع بالاتر از طریق تحقیق

کارشناسی ارشد (حداقل دو سال) و دکتری (حداقل سه سال) مقاطع تحقیقاتی هستند که با تهیه رساله ای گذرانده می شوند. بر بیش تر حوزه های مطالعات ایرانی شامل زبان های ایرانی میانه و باستان، زبان و ادبیات فارسی، زبان شناسی، کتیبه ها، سکه شناسی، هنر، معماری، تاریخ ایران و آسیای میانه، مطالعات اسلامی، موسیقی، انسان شناسی، جغرافیا، اقتصاد، و علوم سیاسی استاد راهنما نظارت دارد.

تسهیلات

کتابخانه این مدرسه یکی از بزرگ ترین مجموعه های کتاب اروپا در زمینه مطالعات

شرقی است که حداقل نیم میلیون جلد کتاب دارد. مجموعه ادبیات جدید قرن بیستم این کتابخانه کاملاً پاسخگوی نیازهای رشته‌های مختلف ایران‌شناسی است. ادبیات قدیم و همچنین مجموعه ارزشمندی از نسخه‌های خطی فارسی و دیگر زبان‌های ایرانی را هم می‌توان در کتابخانه بریتانیا پیدا کرد که برای دانشجویان مقاطع بالا در دسترس است. در این مدرسه به صورت مداوم سخنرانی و سمینارهای آزاد در زمینه‌های مختلف ایران‌شناسی برگزار می‌شود.

انتشارات

بولتن مدرسه مطالعات شرقی و آفریقایی، سه شماره در سال منتشر می‌شود و اغلب حاوی مقاله و نقد کتاب در زمینه‌های مختلف ایران‌شناسی است. این مدرسه رساله‌های زیادی را منتشر یا برای نشر آنها کمک مالی می‌کند. برخی از این رساله‌ها درباره ایران هستند، از جمله

R. E. Emmerick, *Saka Grammatical Studies* (1968)

A. A. Haidari, *Modern Persian Reader* (1975).

منچستر (انگلستان)

دانشگاه منچستر

Oxford Road, Manchester M13 9 PL. Tel. 061 - 273 3333.

اطلاعات کلی و کتابچه راهنما را می‌توان از اداره آموزش به دست آورد. سؤالات مرتبط به واحدهای به خصوص را از بخش‌های باستان‌شناسی، دین‌شناسی تطبیقی یا بخش مطالعات خاور نزدیک یا بخش‌های مربوطه باید پرسید.

مقطع اولیه

کارشناسی تاریخ دوره باستان و باستان‌شناسی (سه سال) - واحدهایی در زمینه باستان‌شناسی خاور نزدیک (از جمله ایران) جزو این مقطع هستند. بعضی از این واحدها برای دانشجویان کارشناسی مطالعات تکمیلی و دانشجویان دیگر مقاطع قابل استفاده‌اند.

کارشناسی دین‌شناسی تطبیقی (سه سال) - واحدهای کیش زردشتی (شامل اوستایی و پهلوی) و اسلام، به عنوان بخشی از این مقطع و بخشی از دیگر مقاطع، در دانشکده‌های هنر و الاهیات ارائه می‌شوند.

کارشناسی مطالعات خاورمیانه (چهار سال) - واحدهای زبان و ادبیات فارسی جزء برنامه درسی است، اما در حال حاضر تدریس نمی شود.

مقاطع بالاتر همراه با گذراندن درس دیپلم مطالعات زردشتی (یک سال) که احتمالاً در آینده نزدیک عرضه خواهد شد. واحدهای کیش زردشتی و اسلام هم به عنوان بخشی از مقطع کارشناسی ارشد الاهیات (حداقل دو سال) ارائه می شوند.

مقاطع بالاتر از طریق تحقیق بر مقاطع کارشناسی ارشد (حداقل دو سال) و دکتری (حداقل سه سال) در زمینه هایی چون باستان شناسی ایران، تاریخ اسلام، کیش زردشتی و آیین میترائیسم استاد راهنما نظارت دارد.

تسهیلات کتابخانه دانشگاه جان رایلندز یکی از بهترین مجموعه های شرقی در بریتانیا است که بیش از یک هزار نسخه خطی دارد. منابع موجود در این کتابخانه در زمینه مطالعات اسلامی و ایران معاصر هم تقریباً خوب و زیاد است.

آکسفورد (انگلستان)

مؤسسه شرقی دانشگاه آکسفورد

The Oriental Institute, University of Oxford, Pusey Lane, Oxford OX1 2LE. Tel. 0865 - 59272.

اطلاعات مربوط به پذیرش دانشجو و واحدها را می توان از مدیر واحد پذیرش به نشانی بالا و یا از دایره پذیرش دانشکده های آکسفورد به نشانی زیر به دست آورد:
Oxford Colleges Admissions Office, Wellington Sq. Oxford OX1 2JD. Tel. 086556747.

مقطع اولیه

کارشناسی مطالعات شرقی (سه سال) - فارسی قدیم و جدید (با تاریخ اسلام) که ممکن است به عنوان موضوعات جنبی یا اصلی به همراه عربی، ارمنی و یا ترکی تدریس شود. اگر چه هیچ رشته دانشگاهی ای در زمینه ایرانی باستان وجود ندارد، اما می توان

واحدهایی در زمینه ایرانی باستان (اوستایی و فارسی باستان) را به صورت جنبی در کنار فارسی یا سنسکریت خواند.

مقاطع بالاتر از طریق گذراندن دروس

کارشناسی ارشد ریشه‌شناسی تطبیقی و زبان‌شناسی عمومی (سه سال) - به خاطر تنوع رشته‌های موجود، تخصص گرفتن در انواع زبان‌های هندواروپایی، شامل ایرانی باستان، امکان‌پذیر است.

کارشناسی ارشد مطالعات شرقی (دو سال) - در حال حاضر سه رشته قابل انتخاب برای این مقطع وجود دارد که دو تای آنها با تأکید بر ایران‌اند.

۱. مطالعات خاورمیانه امروز به همراه یک رشته انتخابی دیگر (علوم سیاسی، تاریخ، جغرافیا، اقتصاد و ادبیات)؛ و ۲. هنر اسلامی و معماری (شامل تاریخ ایران).

کارشناسی ارشد ممتاز (دو تا سه سال) و دکتری (حداقل دو سال، اما اغلب بیش‌تر) که با نوشتن رساله‌ای گذرانده می‌شود. بر بیش‌تر رشته‌های مطالعات ایرانی شامل زبان و ادبیات فارسی، هنر، معماری، تاریخ، اسلام، انسان‌شناسی اجتماعی، جغرافیا، اقتصاد و علوم سیاسی استاد راهنما نظارت دارد.

تسهیلات

بهترین کتاب‌های مرجع برای کل رشته‌های مطالعات ایرانی در این کتابخانه‌ها یافت می‌شود. کتابخانه‌های ملی بودلیان، مؤسسه مطالعات شرقی، مرکز مطالعات خاورمیانه سنت آنتونی، هنر شرق (موزه اشمولین)، موزه اشمولین، مدرسه عالی وادهام. در مرکز مطالعات خاورمیانه مدرسه عالی سنت آنتونی همواره سخنرانی‌ها و سمینارهایی برگزار می‌شود. کتابخانه بودلیان دارای مجموعه عظیمی از آثار فارسی سده‌های یازدهم تا نوزدهم میلادی است.

انتشارات

مؤسسه مطالعات شرقی و نیز مرکز مطالعات خاورمیانه رساله‌هایی را به چاپ می‌رسانند که گاه کارهایی در زمینه موضوعات ایرانی هم در میان آنها دیده می‌شود.